

Opinnäytetyö (AMK)

Esittävä taide

Nukketeatteri

2016

Milla Kristola

JÄTTINUKKE

– esittely jättinukketyypeistä

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Esittävä taide | Nukketeatteri

2016 | 29

Marja Susi

Milla Kristola

JÄTTINUKKE

– esittely jättinukketyypeistä

Kirjallisen opinnäytetyöni aiheena ovat jättinuket. Jättinuket ovat yksi nukketeatterissa käytettävä nukkelaji. Aluksi määrittelen jättinukkea yleisesti ja seuraavaksi tutkin, millaisia jättinukkeja esiintyy maailmalla. Olen rajannut tämän työni lähinnä eri jättinukketyyppien esittelyyn. Esittelen ryhmiä, jotka rakentavat jättinukkeja ja esiintyvät niillä. Olen pyrkinyt löytämään mahdollisimman erilaisia nukketyppejä. Loppupuolella esittelen lyhyesti taiteellisen opinnäytetyöni, vesijättinukkeprojektin, ja pohdin, mitä erityistä jättinukke voi tuoda esitykseen. Visioin myös, millaisia jättinukkeja voisi rakentaa tulevaisuudessa. Tutkin aihetta internet- ja kirjallisten lähteiden sekä kuvien avulla. Lisäksi haastattelin nukketeatterin ammattilaista Hannu Räisää.

ASIASANAT:

jättinukke, nukenkäsittely, nukketeatteri, työpajat

BACHELOR'S / MASTER'S THESIS THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Performing Arts| Puppetry

2016| 29

Marja Susi

Milla Kristola

GIANT PUPPET

– presentation of giant puppet types

The subject of my written thesis is giant puppets. Giant puppets is one of the puppet types used in puppet theatre. In the beginning, I will define giant puppet in general, and then I will study what kinds of giant puppets appear around the world. I have outlined this work mainly to the presentation of different types of giant puppets. I will also present companies that build giant puppets and perform with them. I have tried to find as different puppet types as possible. In the end, I will briefly present my artistic thesis, the water giant puppet project, and will consider what kind of extra a giant puppet can bring to a presentation. I will also envision what kinds of giant puppets could be built in future. I studied the subject using internet, written sources and pictures. In addition to them, I interviewed a puppet theatre professional, Mr. Hannu Räisä.

KEYWORDS:

giant puppet, puppet manipulation, puppetry, workshops

SISÄLTÖ

SANASTO	6
1 JOHDANTO	7
2 JÄTTINUKEN MÄÄRITTELY	8
3 TUNNETTUJA JA AJANKOHTAISIA ESIMERKKEJÄ	9
4 JÄTTINUKKETYYPPEJÄ	12
4.1 Erilaisia tekniikoita	12
4.2 Erilaisia traditioita	17
4.3 Sirkus- ja elokuvanuket	19
5 OMAN PROJEKTIN ESITTELYÄ	22
5.1 Jättinukkepajoja esikoululaisille	22
5.2 Projektin arviointia	23
6 POHDINTAA	25
LÄHTEET	27

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset

KUVAT

Kuva 1. Jääkarhu, jonka sisällä kaksi ihmistä. (Mikko Myyry 2016.)	10
Kuva 2. Cie l'Homme debout -ryhmän jättinuket Senaatintorilla Taiteiden yönä 2015. (Kaisu Seppänen 2015.)	11
Kuva 3. Helikopterimarionetti. (Mikko Myyry 2016.)	13
Kuva 4. Jättikissa. (Mikko Myyry 2016.)	14
Kuva 5. Espanjalaiset puettavat jättinuket. (Mikko Myyry 2016.)	15
Kuva 6. Yksin nuketettava lintu, reppujättinukke. (Mikko Myyry 2016.)	16
Kuva 7. Ryhmässä nuketettava lintu, reppujättinukke. (Mikko Myyry 2016.)	17
Kuva 8. Kulkuenukke. (Mikko Myyry 2016.)	18
Kuva 9. Rapu, jonka sisällä akrobaatti. (Mikko Myyry 2016.)	20

Kuva 10. Jurassic Park -lisko. (Mikko Myyry 2016.)	21
Kuva 11. Pekka Töpöhäntä. Kuva 12. Monni. (Mona Stenbom 2016.)	23
Kuva 13. Vesinukeissa käytettyjä materiaaleja. (Milla Kristola 2016.)	24

SANASTO

Marionetti	Marionetti on nivelnukke, jota ohjataan ylhäältä päin naruilla tai vaijereilla.
Nuketus	Nuketus eli nukenkäsittely on nuken liikuttamista niin, että syntyy mielikuva hahmosta, joka on elossa.
Reppunukke	Reppunukke (backpack puppet) on rakennettu niin, että nukettajalla eli nukenkäsittelijällä on rinkantapainen metalliputkisto selässä. Nukke on koottu sen varaan.
Työpaja	Työpaja on kertaluontoinen tai toistuva toiminnallinen tuokio ryhmälle.

1 JOHDANTO

Kirjallisen opinnäytetyöni aiheena ovat jättinuket. Maailmalla on tehty jättinukkeja vuosisatojen ajan ja niiden kirjo näyttää loputtomalta: historialliset kulkuenuket, patsaita muistuttavat pyhimysten kuvat, kiinalaiset uudenvuodennuket, karnevaalinuket, elokuvissa esiintyvät jättinuket ja niin edelleen.

Kaupallisissa yhteyksissä jättinukkeja käytetään paljon. Artikkelissaan Nukketeatteri taiteen ja kasvun paikkana Mirja Hiltunen (1998, 14) toteaa: "Isoja nukkeja käytetään länsimaissa tällä hetkellä lähinnä kaupallisissa yhteyksissä, urheilukilpailujen, kauppakeskusten ja erilaisten tapahtumien maskotteina. Niiden perinteet johtavat kuitenkin keskiaikaisiin uskonnollisiin kulkueisiin ja katukarnevaaleihin."

Oli vaikea löytää kirjallisia lähteitä jättinukkeaiheesta, vaikka on kyse ikivanhasta ja maailmanlaajuisesta ilmiöstä. Tärkein kirjallinen lähteeni on teatteritaiteen professorin Eileen Blumenthalin (2015) teos *Puppetry and Puppets: An Illustrated World Survey*. Haastattelin myös nukketeatterin ammattilaista Hannu Räisää jättinukeista. Koska nukketeatteri perustuu enimmäkseen visuaalisuuteen, keskeiset lähteeni ovat internetin kuva- ja videolähteitä. Työtäni varten graafinen suunnittelija Mikko Myyry on piirtänyt useita kuvia.

Työni alussa määrittelen, mikä on jättinukke. Seuraavaksi esittelen monenlaisia nukketyyppisiä ja nukketeatteriryhmiä, jotka käyttävät jättinukkeja. Samastakin nukketyyppistä on hyvin monia muunnelmia. Nukketyyppien lajittelu on keinotekoinen, koska niitä voisi jaotella hyvin eri tavoin. Väistämättä monet nuket edustavat useaa tyyppiä. Jaotteluni perustuu nukkien valmistusmateriaaleihin, tekniikkaan ja käyttötarkoitukseen. Lopuksi kerron lyhyesti omasta jättinukkeprojektistani. Projektissa pidimme esikoululaisille jättinukketyöpajoja, joissa rakensimme vesijättinukkeja. Valmistelimme myös pienen esityksen uima-altaalle. Pohdin, miten vesinuket toimivat ja mitä kannattaa ottaa huomioon niitä rakennettaessa. Pohdin myös yleisemmin jättinukkeen materiaaleja sekä sitä, mitä erityistä jättinukke tuo esitykseen.

Englannin kielellä tärkeitä termejä ovat Giant Puppet, Oversize Puppet, Huge Puppet ja Large Scale Puppet.

2 JÄTTINUKEN MÄÄRITTELY

Määrittelen jätinukun kooltaan tai mittakaavaltaan tavanomaista suuremmaksi nukeksi. Blumenthal (2005, 163) käyttää termiä ylikokoinen (oversize) nukke. Jätinuket voivat olla monimetrisiä, mutta jo noin parin metrin korkuiset ihmishahmot voivat olla jätinukkeja. Koko suhteessa tilaan vaikuttaa ja koko suhteessa esityksen tai tilan muihin elementteihin, kuten lavasteisiin ja näyttelijöihin.

Vaikka nukke tai hahmo, esimerkiksi valas, olisi luonnollista kokoaan pienempi, sitä voi mielestäni kutsua jätinukeksi. Hannu Räisä (2016) toteaa: "Voisin määritellä nukken siten, että se on kooltaan suurempi kuin ihminen tai sen koko on moninkertainen alkuperäiseen hahmoon/eläimeen/kohteeseen verrattuna." Esimerkkinä Räisä mainitsee jättikokoisen hyönteisen.

Useat nuket, kuten kulkuenuket, ovat kuin patsaita. Moni voisi kutsua niitä vain patsaiksi. Nykynukketeatterissa on vahva objekti- eli esineteatterin trendi. Määrittelyn kannalta ratkaisevaa on mielestäni, että nukettaja liikuttaa objektia. Toisaalta nukkea voidaan liikuttaa myös teknisten apuvälineiden avulla, kuten puhaltimien tai robottien. Tämän vuoksi suuret patsasmaiset nuket voi nähdä jätinukkeina ja nukketeatterillisina hahmoina.

Mielestäni jätinukke voi olla myös illuusio. Katsoja näkee nukken sen todellista kokoa suurempana esimerkiksi trikkikuvissa tai varjoteatterin keinoin toteutetuissa heijastuksissa. Liveprojisointien avulla voi myös luoda jännittäviä hahmoja, vaikkapa heijastamalla kasvokuvia rakennuksen seinälle.

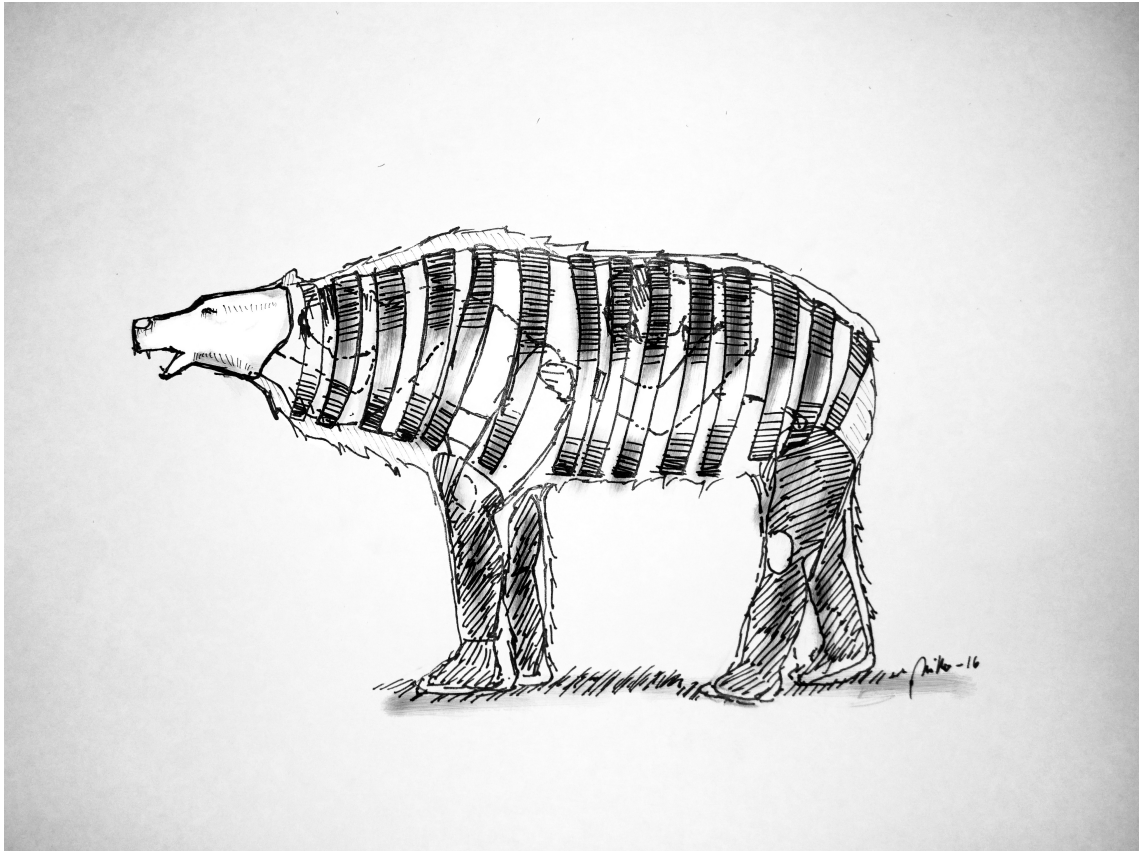
3 TUNNETTUJA JA AJANKOHTAISIA ESIMERKKEJÄ

Seuraavaksi esittelen muutamia tunnettuja ja ajankohtaisia seurueita, jotka valmistavat ja käyttävät omaperäisiä jättinukkeja. Näiden seurueiden nuket edustavat monia eri jättinukketyyppejä.

Eräs tunnettu jättinukkeja käyttävä nukketeatteriseurue on yhdysvaltalainen Bread and Puppets, joka on toiminut jo vuodesta 1963. Heille on tyypillistä kantaaottavat poliittiset katutaideteokset. Ryhmä yhdistelee luontevasti nukketeatteriin eri taidemuotoja, kuten tanssia. Heillä on myös oma nukkemuseo. (Bread and Puppet Theater.) Esimerkiksi rauha on hyvin tärkeä teema. Kulkueet ja rauhanmarssit ovat tyypillisiä ryhmän toimintamuotoja, kuten Washington Square -puiston Anti-Vietnam-rauhanmarssi vuonna 1965 (Brecht 1988, 408). Poliittisten esitysten ja kulkueiden hahmot voi mielestäni myös nähdä nukketeatterina. "Nuket ovat piintyneitä poliittisia eläimiä", toteaa Blumenthal (2005,163). Poliittisilla jättinukeilla on yleensä suuret päät ja pieni vartalo, aiheina usein valtaapitävien kritiikki, sota, rauha ja talousongelmat. Eläinten päät ja ihmisen vartalo ovat myös tyypillinen yhdistelmä.

Paljon viime aikoina julkisuudessa näkynyt australialainen nukketeatteriseurue Snuff Puppets Company rakentaa todella suuria jättinukkeja. Uusimmassa esityksessä on esimerkiksi yli 26 metriä korkea ihmisnukke. Ryhmä on toiminut vuodesta 1992. Esityksissä yhdistellään modernilla otteella nukketeatteria, visuaalista ja fyysistä teatteria sekä elävää musiikkia. Ryhmä kiertää ympäri maailmaa. Ryhmä tekee installaatioita ja katuteatteria. Esitysten teemoja ja elementtejä ovat muun muassa synnytyks, jättimäiset kehonosat sekä etanat. Monet nuket koostuvat osista. (Snuff Puppets Company.)

Eräs esimerkki jättimäisistä hahmoista on Lontoon kadulla ja metrossa vuonna 2015 kävellyt todellisen näköinen, jättikokoinen jääkarhu. Karhu herätteli vastaantulijoita ilmastokysymysten pohdintaan. Jääkarhuhahmo muistuttaa täytettyä eläintä, mutta kävelytyyli paljastaa sen kuitenkin nukeksi. Karhun sisällä tallustaa kaksi nukettajaa. Jääkarhulla on tarkasti muotoillut sisärakenteet ja päälle on vedetty aidon näköinen karva. Jonkin määritelmän mukaan tämä karhuhahmo ei ole jättinukke, koska se esittää jääkarhua luonnollisessa koossaan. Toisaalta voisi sanoa, että jääkarhu toimii jättinuken tavoin, koska se herättää huomiota yllättävässä yhteydessä. Tässä tapauksessa oli kyse brittiläisen TV-yhtiön markkinointitempauksesta. (Youtube 29.1.2015.)

Kuva 1. Jääkarhu, jonka sisällä kaksi ihmistä. (Mikko Myyry 2016.)

Suomessa on viime vuosina vierailut useita jättinukkeja käyttäviä seurueita. Seurueet ovat esiintyneet muun muassa Helsingin Juhlaviikoilla, joka on suuri vuotuinen kulttuuritapahtuma. Vuoden 2011 Juhlaviikoilla järjestettiin Eläimet kylässä -tapahtuma, jonka teemana oli suomalaiset metsäeläimet. Tapahtuman suunnittelijoina toimivat eteläafrikkalainen kuvataiteilija Roger Titley ja israelilainen Airan Berg.

Nuket oli valmistettu kevyestä ja joustavasta valkoisesta polyeteenistä eli solumuovista. Tapahtumassa oli myös työpajoja, joita taitelijat organisoivat yhdessä Aalto-yliopiston opiskelijoiden kanssa. Pajoissa valmistettiin eläinten päitä, päähineitä, naamioita ja kepin päässä liikutettavia eläimiä. Eläinhahmoja, kuten hirviä, susia ja pöllöjä, oli monen kokoisia, pieniä ja todella suuriakin. (Helsingin Uutiset 25.8.2011, Youtube 26.8.2011.)

Vuonna 2015 Helsingin Juhlaviikoilla puolestaan Cie l'Homme debut -ryhmän jättiläisnuket esiintyvät Taiteiden yönä Senaatintorilla. Ranskalaisen ryhmän nuket olivat kahdeksan metriä korkeita ja niiden liikutteluun tarvittiin kolmisenkymmentä vapaaehtoista. Ryhmällä oli myös työpajoja, joissa kuka tahansa sai käydä rakentamassa nukkeja.

Nuket rakennettiin liotetusta pajusta ja rautalangasta. Ryhmä oli rakentanut jo ennen Juhlaviikkoja yhden nukan ja toinen valmistettiin Helsingissä työpajoissa osissa ympäri kaupunkia. (HS.fi 19.8.2015.) Osallistuin itsekin yhteen tällaiseen pajaan Narinkkatorilla. Kuvassa 2. nämä jättinuket rullaavat tukirakenteiden päällä sulavasti.

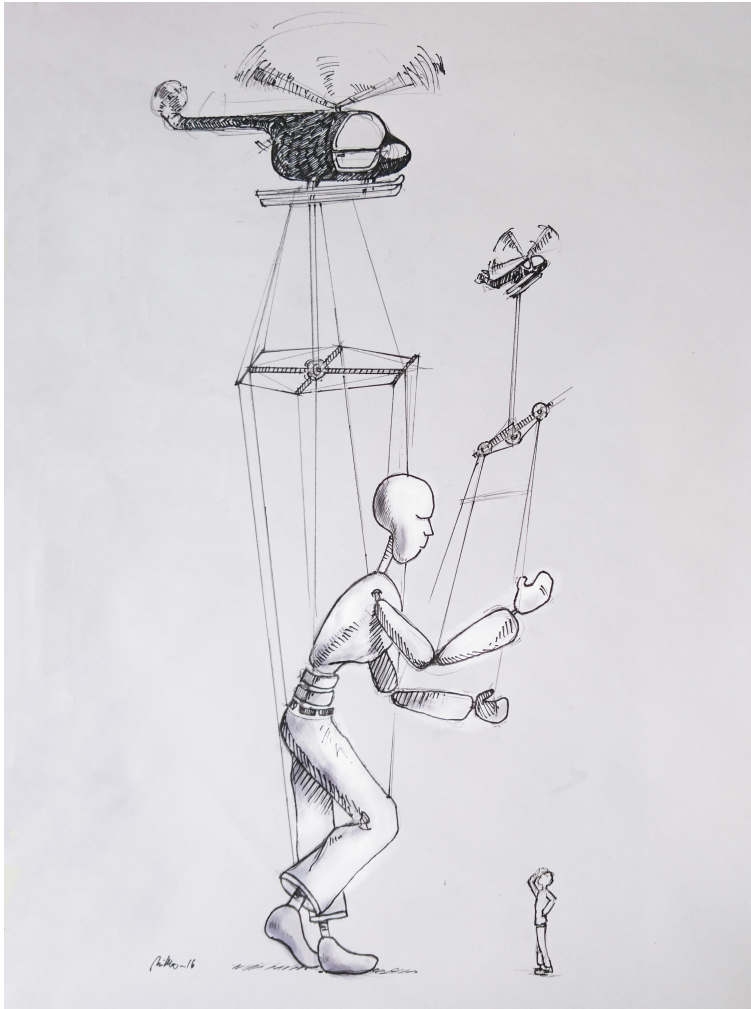
Kuva 2. Cie l'Homme debout -ryhmän jättinuket Senaatintorilla Taiteiden yönä 2015. (Kaisu Seppänen 2015.)

4 JÄTTINUKKETYYPPEJÄ

4.1 Erilaisia tekniikoita

Luvun aluksi esittelen jättimarionetteja. Ranskalaiset todella suuret tekniset marionetit Giants of Royal de Luxe kiertävät ympäri maailmaa hämmästyttämässä yleisöä oma-leimaisella katuteatterillaan. Teatteriohjaaja Jean-Luc Courcoult perusti tämän seuruksen vuonna 1979, ja se pitää tukikohtaansa nykyään Nantesissa. Ohjaaja haluaa muuttaa kyliä ja kaupunkeja suuriksi ulkoilmateattereiksi. Nukeissa on paljon tekniikkaa ja lukuisia joukko nukettajia, parisenkymmentä. Ryhmän esityksissä on monia erilaisia nukkeja kuten jättikokoiset tyttö, mummo, koira ja sukeltaja. Nämä nuket ovat puusta taidokkaasti rakennettuja ja kooltaan pari-kolmekymmenmetrisiä. (Royal de Luxe, Youtube 13.2.2015.) Samankaltaisia jättimarionetteja on muillakin ryhmillä.

Eräs YouTube-video esittelee häkellyttävän kokoisen jättimarionetin. Islannissa Reykjavikissa seikkaili muutama vuosi sitten salaperäinen helikopterijättimarionetti säilyttämässä ihmisiä. Videon mukaan marionetti on kerrostaloakin suurempi ja liikkuu ja nousee ilmaan helikopterin avulla. Muutamat epäilivät, onko tämä totta, vai kuvankäsittelyllä aikaansaatu trikki. Monet paikalliset ihmettelivät asiaa, koska silminnäkijähavaintoja helikopterimarionetista ei ollut. Lopulta paljastuikin, että kyse on kahden nukketeatteritaiteilijan, Tony Sinnettin ja Ronnie LeDrewin, studiossa kuvaamasta videosta. (Puppet Vision.) Nämä taiteilijat leikittelevät mittakaavan vaihdoksella katsojaa manipuloiden. Kuvassa 3. näkyy helikopterimarionetin epätodelliset mittasuhteet.

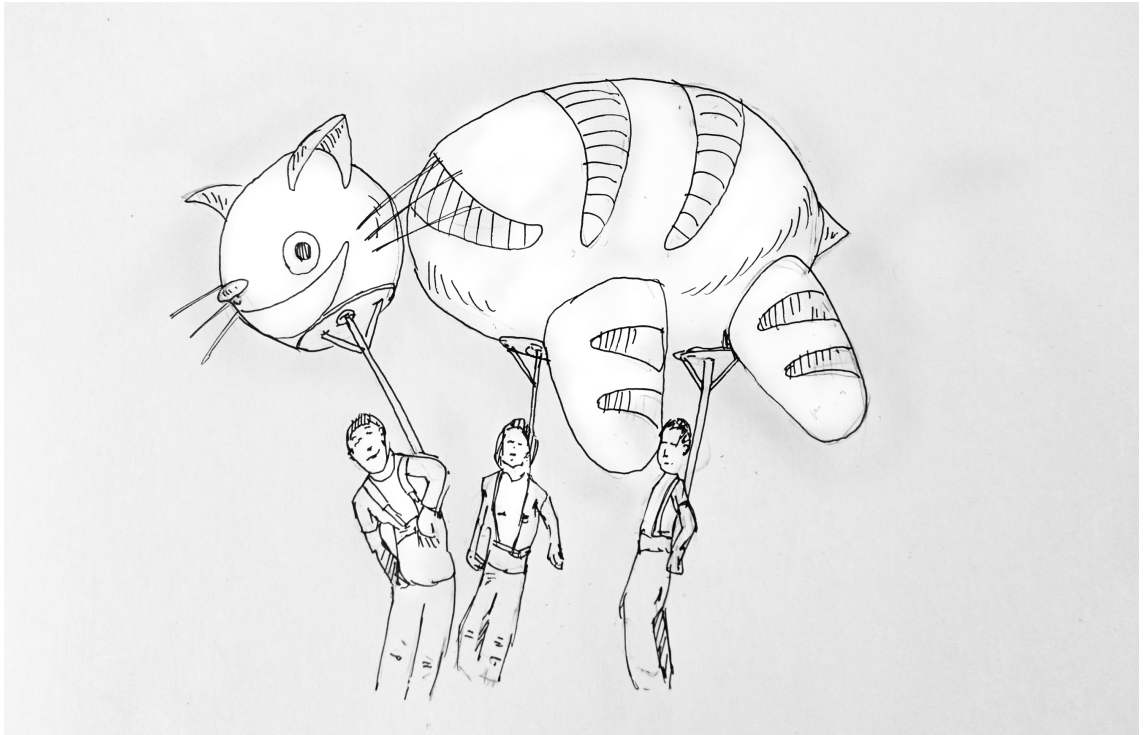

Kuva 3. Helikopterimarionetti. (Mikko Myyry 2016.)

Nukketyyppi **pahvijättinuket** todistaa, että pahvi taipuu myös hyvin suuriksi rakennelmiksi. Helposti saatava ja usein ilmainen materiaali sekä yksinkertaiset työvälineet ovat houkutteleva kutsu kokeilla, mitä pahvista syntyy. Amsterdamilainen Cardboarders on taiteilijoiden, insinöörien ja arkkitehtien ylläpitämä sivusto, jolla esitellään pahvista innostuneiden taitajien töitä. Cardboardersilaiset arvostavat luovaa suunnittelua, kokeiluja ja leikkisyyttä. Sivusto näyttää, että pahvista voi rakentaa lähes mitä vain: robotteja, jättimäisiä päitä, kokonaisia nukkeja, eläimiä, animaatiohahmoja, arkkitehtonisia rakennelmia sekä varjoteatterinukkeja. Ryhmä järjestää myös monimuotoisia työpajoja. (Cardboarders.)

Puhallettavat jättinuket muistuttavat ilmapalloa, ja niitä liikutellaan monin eri tavoin. Kuva 4. esittelee puhallettavan jättikissan, jossa ilma tulee alhaalta puhaltimesta. Kun

puhallettava ilmavirtaus vaihtelee, nukke liikkuu eloisasti. Kissan pää ja keho ovat erillisinä osina. Nukettajat eli nukken liikuttelijat kuljettavat nukkea tukirakenteiden avulla, jotka muistuttavat rinkan tai repun rakenteita. Tämä puhallettava jättinukke muistuttaa reppujättinukkea, josta lisää edempänä. (Youtube 29.1.2015.)

Kuva 4. Jättikissa. (Mikko Myyry 2016.)

Löysin myös esimerkin toisen tyyppisestä **puhallettavasta jättinukesta, ilmapallosta** 1930-luvulta, New York Citystä. Vuotuinen kiitospäivän paraati on juhlallinen traditio, jossa on nähty tämän tyyppisiä jättinukkeja jo lähes sadan vuoden ajan. Tällaiseen nukkeen ei kuulu puhallinta vaan helium on nukken sisällä kuin ilmapallossa. Valtavaa nukkea kuljetetaan sivuille kiinnitettyjen narujen avulla. Eri vuosina näissä paraateissa on nähty muun muassa lukuisia sarjakuvahahmoja. (Daily Mail Online 26.11.2014.)

Puettavat jättinuket puetaan nukettajan päälle vaateen tapaan, ja siksi niistä on tehtävä onttoja ja mahdollisimman keveitä. Tällaisen nukken mittakaava on selvästi suurempi kuin sen sisään piiloutuneen nukettajan. Esimerkiksi espanjalaisissa jättinukeissa on monesti nukken mahan kohdalla kurkistusaukko esiintyjän kasvojen kohdalla, kuten kuvassa 5. (Youtube 6.5.2011.)

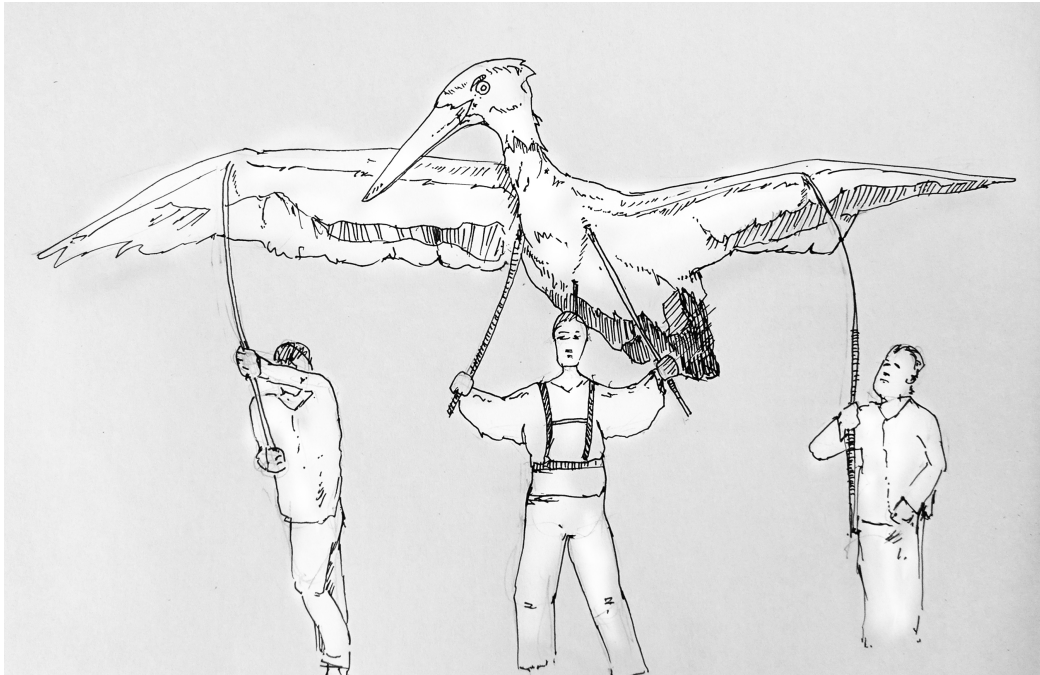
Kuva 5. Espanjalaiset puettavat jättinuket. (Mikko Myyry 2016.)

Reppunukengin voi nähdä puettavana jättinukkena. Reppunukke (engl. backpack puppet) on suosittu nukketyyppi monissa yhteyksissä. Reppujättinukke on tyypillisesti hyvin kevyt kokoonsa nähden. Nuket ovat usein korkeita, ja hahmot voivat olla ihmisiä tai eläimiä, kuten lintuja tai hämähäkkejä. Nukettajalla on rinkantapainen metalliputkisto selässä ja käsissä voi olla pitkät kepit hahmon käsien liikutteluun. Nuken jalat ovat usein kiinni nukettajan jaloissa, kuten kuvassa 6.

Kuva 6. Yksin nuketettava lintu, reppujättinukke. (Mikko Myyry 2016.)

Reppunuket voivat olla useiden metrien korkuisia ja niitä voi nukettaa yksin tai ryhmässä. Jos nukettajia on useampia, voivat sivuilla olevat nukettajat liikuttaa nuken käsiä, siipiä tai lonkeroita. Esimerkiksi yhdysvaltalainen nukkesuunnittelija Michael Curry on suunnitellut paljon jättimäisiä reppunukkeja olympialaisiin, sirkuksen, oopperan ja teattereiden estradeille. (Michael Curry Design, Puppelandia.)

Kuva 7. Ryhmässä nuketettava lintu, reppujättinukke. (Mikko Myyry 2016.)

Irrallisista osista muodostuva vesijättinukke Seafoam Sleepwalk Puppet on taas aivan omaa tyyppiään edustava jättinukke. Performanssissa kuvataan myyttisen Afroditen syntymää meren vaahdosta. Nuken eri osilla, kuten päällä ja käsillä, on omat nukettajansa. Tämä vedessä koottava merenneito on valmistettu vettähykkivistä materiaaleista ja sitä liikutetaan monen nukettajan voimin. (Youtube 4.10.2013.) Muutenkin irrallisista osista muodostuvat jättinuket ovat yleisiä. Tällaisen nukken osat voivat liikkua helposti erikseen ja nukettajilla on tilaa laajoihin liikeratoihin. Toisaalta nukken voi koota yhteen usean nukettajan avulla. Tässä vaaditaan nukettajaryhmän yhteistä hengitystä eli taitavaa yhteistyötä.

4.2 Erilaisia traditioita

Kulkue- ja karnevaalinukkeja on rakennettu jo vuosisatoja, rituaalisissa ja uskonnollisissa tarkoituksissa. Kulkuenuket kantavat historiaa, tuovat tuulia menneestä ja luovat jatkuvuutta nykyisyyteen. Esimerkiksi Latinalaisessa Amerikassa Pyhän Veronikan kulkue on vuotuinen perinne (Blumenthal, 2005, 223). Lisäksi katolisessa maailmassa on vahvat perinteet pääsiäis- ja Corpus Christi -kulkueilla. Kulkuenuket näyttävät usein patsasmaisilta ja toisinaan niissä on liikkuvia osia kuten naruilla liikkuvat kädet. Madonna, Kristus-hahmot ja lukuisat pyhimykset ovat hyvin yleisiä näissä kulkueissa. Kul-

kuo- ja karnevaalinuket kulkevat usein autoissa tai muuten pyörien päällä. Kuva 8. havainnollistaa myös tyypillisen tavan kuljettaa nukkea kantaen. Nukettajat eivät ole erityisen aktiivisessa roolissa. Karnevaaleissa on myös paljon puvustusnukkeja, näyttäviä höyhenkoristeita, siipiä, päähineitä ja naamioita. (Youtube 5.4.2015, Youtube 8.6.2015.)

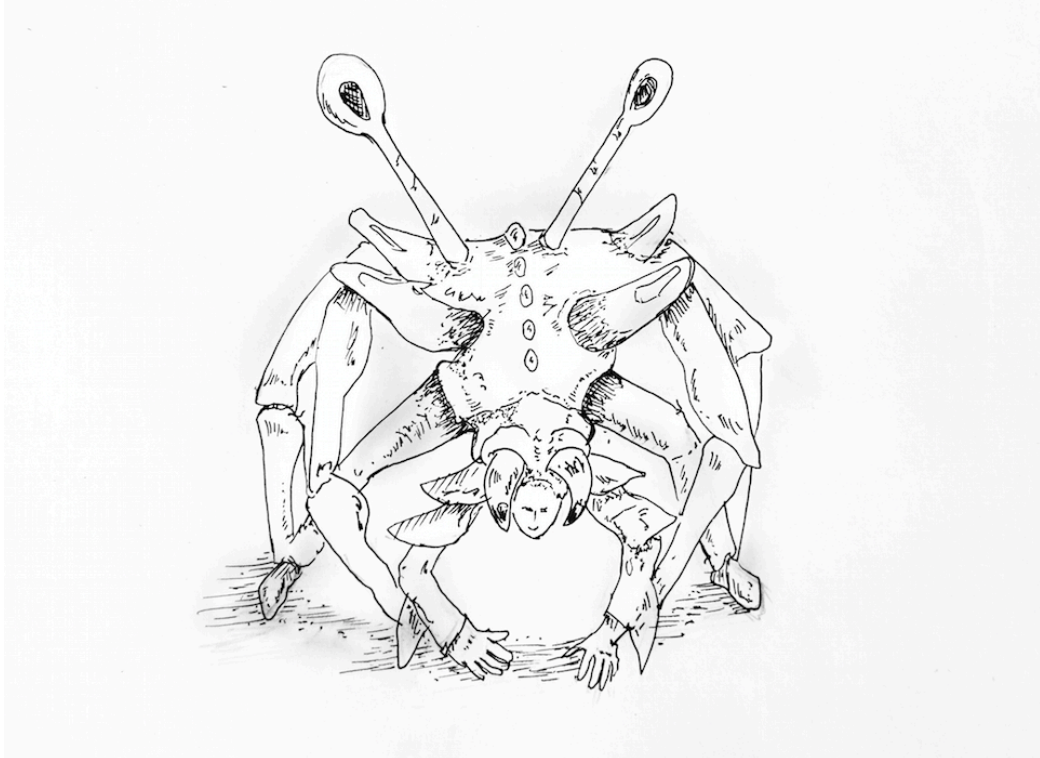
Kuva 8. Kulkuenukke. (Mikko Myyry 2016.)

Meksikolaisissa kuolleiden päivän (vainajien muistojuhlan) paraateissa esiintyy laaja kirjo jättinukkeja, kaksiulotteisia, kaikennäköisiä rakennelmia, värikkäitä ja luurankomaisia hahmoja. Nämä kuolemaa parodioivat ja ilkkuvat suuret nuket leikittelevät elämän katoavaisuudella. Esimerkki kalmantuoksuisesta kulkuehahmosta on La Catrina, koristeelliseen mekkoon pukeutunut luurankomainen nainen. (Youtube 6.8.2013.)

Jaottelen **aasialaiset jättinuket** omaksi tyypikseen, koska Aasiassa on vahva nukke-teatterin perinne. Siellä esiintyy paljon bambusta, paperista ja silkistä tehtyjä lyhtymäisiä nukkeja. Esimerkiksi Kambodzassa Siem Reapin kaupungissa järjestetään vuosittain suuria jättinukkekarnevaaleja. Tällaisista nukeista havainnollinen esimerkki on lohikäärme, joka on niin pitkä, että nukettajia on lukuisia peräkkäin. Hienosti valaistut ja värikkäät nuket ovat yleisiä uudenvuoden juhlissa ja karnevaaleissa. Jättinukkeja rakennetaan usein vanteiden päälle. Tukirakenteissa voi olla esimerkiksi muovista, lasikuidusta ja metallista valmistettua nauhaa tai vaijeria. Sisärakenteiden päälle pingotetaan kangasta, muovia tai paperia. Näin saadaan aikaan onttoja ja kevyitä rakenteita. Todella suuretkin nuket voivat näin ollen olla kevyitä. Nämä nuket ovat usein näyttävästi valaistuja sisältäpäin, vähän kuin jättimäisiä lampunvarjostimia. Osa nukeista on rakennettu pyörien päälle, jotta nukettajat voivat liikuttaa niitä kevyesti. Tyypillisiä hahmoja ovat lohikäärmeiden lisäksi kalat, leijonat ja linnut. (Youtube 27.2.2012.)

4.3 Sirkus- ja elokuvanuket

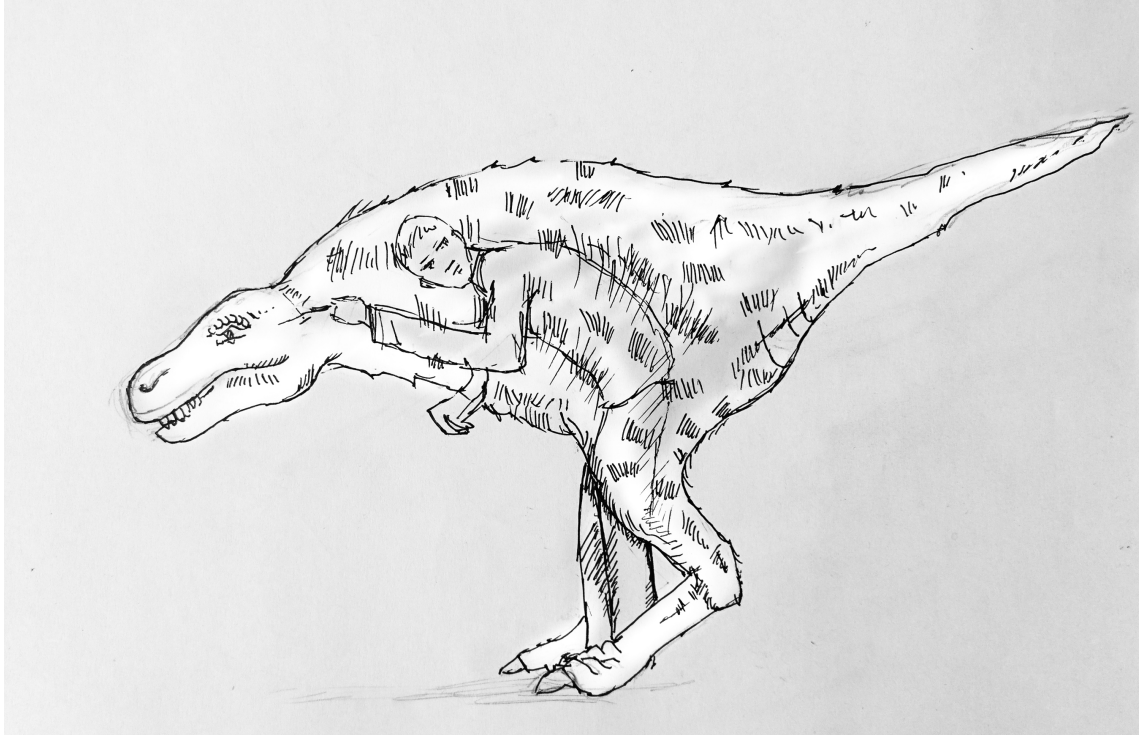
Seuraavaksi esittelen **sirkuksen ja elokuvan jättinukkeja**. Nykysirkuksessa yhdistellään ennakkoluulottomasti muun muassa akrobatiaa, nukketeatteria, musiikkia ja klovneriaa. Esimerkiksi kanadalaisen Cirque du Soleilin esityksessä Dralion esiintyy kiinalaisia leijonia. Leijonassa on kaksi nukettajaa, ja molemmilla on karvapeitteiset housut ja nukettajien niskassa on taljainen leijonan pää. Nukettajien jalat ovat leijonan jalat. Nukettajan on helppo liikkua ja akrobatiakin onnistuu. Cirque du Soleililla on näytöksissään monia muitakin esittäjän päälle puettavia suuria eläinpukuja, kuten kilpikonna, meritähti, rapu ja etana. Kuvassa 9. on Cirque du Soleilin KA-teokseen rapu, jonka sisällä on akrobaatti. Rapu on Michael Curryn suunnittelema. (Youtube 11.11.2009, Youtube 31.12.2009.)

Kuva 9. Rapu, jonka sisällä akrobaatti. (Mikko Myyry 2016.)

Elokvien jättinukeista voisi mainita useita esimerkkejä. Uusimmassa James Bond - elokuvassa 007 Spectre esiintyy näyttäviä jättinukkeja Kuolleiden päivän kulkueessa. (Youtube 15.6.2015.)

Elokvassa Jurassic Park esiintyy liskomainen, dinosaurusta jäljittelevä hahmo, jonka sisällä on ihminen. Tämäntyyppinen jättinukke lähestyy muodoltaan myös maskottia ja teatteripukua, kuten kuvassa 10. Ihminen puvun tai rakennelman sisällä liikuttaa hahmoa. Tämä elokuvajätti tosin on todennäköisesti minikokoinen suhteessa liskon luonnolliseen kokoon. (Youtube 12.10.2012.)

Kuva 10. Jurassic Park -lisko. (Mikko Myyry 2016.)

5 OMAN PROJEKTIN ESITTELYÄ

5.1 Jättinukkepajoja esikoululaisille

Suunnittelin ja toteutin taiteellisena opinnäytetyönäni yhteisötaideprojektin turkulaisen päiväkotin Mukulax Kähärin ja Kansallisen Palvelutalon kanssa. Työpajojen teemana olivat jättinuket ja Gösta Knutssonin Pekka Töpöhännän tarinat. Projektiin kuului jättinuken rakennustyöpajat (8 kertaa) ja esitystyöpajat (8 kertaa). Toteutimme työpajat nukketheateriopiskelija Annikki Levomaan kanssa marraskuusta 2015 helmikuuhun 2016. Osa nukeista on vesinukkeja, ja niistä kerron tässä.

Pekka Töpöhännän seikkailut olivat esikoululaisille jo entuudestaan tuttuja. Nukenrakennustyöpajoissa tutustuimme heidän kanssaan varjoteatteriin, valmistimme naamioita, tutkimme nukenkäsittelyä, suunnittelimme esityksen juonta ja rakensimme osan esityksen nukeista. Loput nukeista rakensin itse.

Esityspajat toteutimme päiväkodin vieressä sijaitsevan Kansallisen palvelutalon uimaltaalla ja esiintymässä oli eskareiden lisäksi koulumme nukketheateriopiskelijoita. Suunnittelimme äänimaisemaa ja tallensimme lasten kanssa osan äänistä, harjoittelimme joukkokohtauksia ja teimme myös teatteriharjoitteita. Kenraaliharjoitukseen 16.2.2016 kutsuttiin Kansallisen Palvelutalon asukkaita ja esitys 17.2.2016 oli esikoululaisten läheisille.

Kuva 11. Pekka Töpöhäntä. Kuva 12. Monni. (Mona Stenbom 2016.)

5.2 Projektin arviointia

Aluksi tuntui hankalalta löytää sopivia materiaaleja vesinuken rakentamiseen. Vesijättinukien materiaalina käytin esimerkiksi verkkoa, puhallettavia ja kovia kellukkeita, pelastusliivejä, jääkiekkovarusteita, solumuovia ja päällisenä karvaa. Monet materiaalit ovat haasteellisia. Verkko on melko terävää ja litistyy helposti. Siinä pitäisi olla tukirakenteet pohjalla. Hankin kirpputoreilta jääkiekkovarusteita vartaloiden tukirakenteiksi. Jääkiekkovarusteiden hyvänä puolina ovat tukevuus, jämäkyys, hyvä muoto ja sopiva koko. Haasteena on taasen, etteivät ne ole erityisen kevyitä. Solumuovin etuna on keveys, mutta se ei ole kovin lujaa ja tarvitsee myös tukirakenteita. Puhallettavien kellukkeiden hankaluutena on tietysti se, että ne voivat puhjeta. Hylkäsin styroksin, koska se oli narskuvaa ja sähköistä. Huomasin, että kankaat on syytä muistaa pestä hyvin, etteivät ne päästä irtoväriä veteen. Fleece päällikankaana on nopeasti nukkaantuvaa. Hannu Räisän (2016) mukaan materiaalien keveys, nuken hallittavuus ja nukettajien määrä kannattaa erityisesti ottaa huomioon jättinukkea rakennettaessa.

Kuva 13. Vesinukeissa käytettyjä materiaaleja. (Milla Kristola 2016.)

Nukkien käyttö vedessä on yllätyksellistä. Veden heijastukset, kosteus ja vastus luovat eläviä ja kiinnostavia elementtejä esitykseen. Vesinukeissa veden vastus tuo lisähaastetta nuketukseen ja nukke on raskaampi käsitellä kuin kuivana. Jättinukke mahdollistaa laajat liikeradat, ja liikemateriaalia onkin hyvä kokeilla ja suunnitella sen mukaan. Selkeät vastaliikkeet ja tauot tuovat nukenkäsittelyyn eloa. Kaikki tämä vaatii paljon harjoitusta ja liikkeiden analysointia. Nuket kelluivat hyvin, mutta päällysmateriaalit imivät runsaasti vettä.

Esityksen juonta suunniteltiin yhdessä lasten kanssa. Heillä oli lennokkaita ideoita, kuten ilotulituksia uima-altaalla. Sopivaksi toteuttaa osoittautui idea Monni-nuken pään vaihtumisesta mustasta punaiseksi raivonpuuskan myötä. Tämä ratkaisu viehätti projektiin osallistuneita lapsia. Huomasimme, että juonen ideoinnissa kannattaa olla leikkimielinen ote ja toiminnallisia harjoituksia.

Projekti antoi mahdollisuuden harjoitella ryhmäprosessin organisointia ja avasi nukkien käytön mahdollisuuksia. Päiväkodissa toteutettavassa projektissa on syytä huomioida työskentelytilat ja ryhmän koko sekä suunnitella työpajat sen mukaan. Materiaalivalinnat on myös hyvä miettiä tarkasti etukäteen lapsille sopiviksi. Jos lapset nukettavat jättinukkeja, kannattaa huomioida erityisesti nukkien mittakaava, keveys ja hyvä ergonomia.

6 POHDINTAA

Lopuksi pohdin, mitä erityistä jättinukke voi tuoda esitykseen, ja visioin tulevaa. Nuken symboliikka on kiehtonut ihmisiä kaikkina aikoina. Ihmiset voivat suodattaa tunteitaan hahmojen läpi. Nuket ovat epätodellisuudessaan hyvä väline tarinankerronnalle. Nukke voi tehdä niin monia asioita, mitä näyttelijä ei pystyisi tekemään. Nuket kantavat mukanaan historiaa ja perinteitä. Ne synnyttävät ihmisissä myös uusia tulkintoja menneestä.

Jättinukkien lumo on kenties pitkälti sama kuin muidenkin nukkien, mutta niillä on myös omia erityispiirteitä. Suuressa koossa mittasuhteilla voi leikkiä tavallista enemmän ja tuoda esiin lukemattomia sävyjä, niin makaabereja kuin herkkiäkin. Mittakaavan muutoksilla voi luoda vahvoja kontrasteja ja absurdeja vaikutelmia. Jättinuket ovat näyttäviä ja soveltuvat hyvin katuteatteriin, performansseihin ja mainontaan. Hannu Räisä (2016) toteaa, että iso koko on etu suurella näyttämöllä tai ulkoilmateatterissa.

Jättinukke on huomiota herättävä ja kiehtova, joskin epäkäytännöllinen ja tilaavievä. Nukeille tarvitaan suuria säilytystiloja. Joidenkin nukketyyppien rakentamiseen, nukettamiseen ja paikasta toiseen siirtämiseen liittyy paljon tekniikkaa. Tämän vuoksi tarvitaan usein erityistä organisointia ja hyvä budjetti. Jättinukkien käytön haasteena voisi mainita vielä sen, että Suomen ilmasto asettaa tietyt rajat ulkoilmataiteelle ja traditiot eivät ole kovinkaan vahvoja nukketeatterille eivätkä jättinukkien käytölle.

Kun tutkii jättinukkeja, alkaa nähdä niitä kaikkialla. Nukenrakennukseen kannattaa mielestäni hakea ideoita ja inspiraatiota eri puolilta. Perinteistä on hyvä ammentaa vaikutteita ja sen pohjalta kehittää omia ideoita eteenpäin. Haluan kokeilla vastaisuudessa uusia materiaaleja ja löytää tuoreita tapoja tehdä nukkeja. Ideoissa jättinukkeja voisi olla hyödyllistä tutustua esimerkiksi eläinten täyttämiseen. Eläimen pohjamuoto valmistetaan tyypillisesti uretaanista. Se on kevyttä ja sitä voi valaa muottiin.

Materiaalien kirjo jättinukeissa on loputon. Monesti jättinukke pyritään kuitenkin valmistamaan kevyestä ja edullisesta materiaalista kuten muovista, kankaista, bambusta tai metallivaijerista. Sisäkäyttöön sopii myös paperimassa ja pahvi. Jatkossa olisi mielenkiintoista löytää lisää biohajoavia ja ekologisia materiaaleja nukenrakennukseen. Luonnonmateriaalit kuten paju, vesi ja hiekka voisivat olla kokeilemisen arvoisia. Jos toteutetaan jatkossa lisää vesijättinukkeja, pyrkisin tekemään niistä kevyempiä. Näin ollen niitä olisi helpompi liikutella. Olisi kiinnostavaa löytää lisää siistejä, monikäyttöisiä, keveitä

sekä myrkyttömiä materiaaleja nukerakennukseen, etenkin jos valmistaa nukkeja lapsiryhmien kanssa. Valettava solumuovi olisi mielestäni hyvä materiaali tällaiseen, mutta se on kallista ja osista pitäisi myös tehdä muotit valuja varten.

Olisi hauska kokeilla myös kaksiulotteisia jättinukkeja. Yhtenä vaihtoehtona olisi tehdä nuket osista eli kehon osat erillisinä, etenkin jos lapset ovat liikuttelemassa jättinukkeja. Näin nuketukseen jää hyvää tilaa ja osat voivat välillä seikkailla erikseen ja taas koontua. Ne olisivat palapeli, osat voisi koota ja kiinnittää yhteen välillä ja taas irrottaa osat erikseen. Tällaiset nuket kannattaisi valmistaa esimerkiksi ohuesta vanerista.

Kiinnostavaa olisi myös tehdä jättinukkeja jäädyttämällä. Esimerkiksi voisi kokeilla jäädyttää jättipäitä jonkin tukirakenteen päälle. Tai vedestä voisi jäädyttää helmiä, pujottaa ne naruun nuken muotoon ja kokeilla, miten nuket liikkuisivat. Nuket voisi ripustaa kattoon ja liikuttaa käsiä naruilla tai keppien avulla. Toki nämä nuket olisivat hyvin lyhytikäisiä, mutta kaiken taiteen ei tarvitse olla ikuista.

Myös syötävät materiaalit tuntuvat kiehtovilta nukerakennuksessa. Esimerkiksi maisista valmistetaan nykyään ruokailuvälineitä. Tulevaisuudessa, kun 3D-tulostus ja muu tekniikka kehittyy, elintarvikemateriaaleista voisi valmistaa näyttäviä kolmiulotteisia jättinukkejakin.

Aion jatkaa näiden ideoiden parissa tulevaisuudessakin. Toivon mukaan Suomessa nähdään tulevina vuosina lisää jättinukketeatteria ja uudenlaisia avauksia poikkitaiteelliseen teatteriin. Eri taidemuotojen sekoittaminen on nykypäivää ja hallittu yhdistely voisi kiinnostaa katsojaa. Vaikka jättinukkeperinteet eivät olekaan niin vahvoja kuin esimerkiksi Keski-Euroopassa ja Aasiassa, on tilanne kenties muuttumassa. Nykypäivän nopea tiedonvälitys ja visualisoituminen luovat hyviä mahdollisuuksia jättinukeille ja koko nukketeatteritaiteelle. Tämä on jo nähtävissä viime vuosien suurissa suomalaisissa kulttuuritapahtumissa.

LÄHTEET

Blumenthal, E. 2005. Puppetry and Puppets, an illustrated world survey. London: Thames & Hudson.

Bread and Puppet Theater. [Kotisivut. Viitattu 2.4.2016.] Saatavissa: <http://breadandpuppet.org/>.

Brecht, S. 1988. The Bread and Puppet Theatre, Volume 1. London: Methuen.

Cardboarders. [Kotisivut. Viitattu 2.4.2016.] Saatavissa: <http://cardboarders.com/>.

Daily Mail Online 26.11.2014. Ninety years of the Macy's Parade: From the 1930s to today, a history of America's favorite Thanksgiving spectacle. [Verkoartikkeli. Viitattu 2.4.2016.] Saatavissa: <http://www.dailymail.co.uk/femail/article-2850819/Ninety-years-Macy-s-Parade-1930s-today-history-America-s-favorite-Thanksgiving-spectacle.htm>.

Helsingin Uutiset 25.8.2011. Eläinaskartelu villitsi suuret ja pienet helsinkiläiset. [Verkoartikkeli. Viitattu 2.4.2016.] Saatavissa: <http://www.helsinginuutiset.fi/artikkeli/67676-elainaskartelu-villitsi-suuret-ja-pienet-helsinkilaiset>.

Hiltunen, M. & Torniainen, L. (toim.) 1998. Naamionuken monet kasvot Nukketeatteri yhteisöllisenä taidekasvattajana. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja D. Opintojulkaisuja 2. Rovaniemi: Lapin Yliopistopaino.

HS 19.8.2015. Jättiläiset nousevat Senaatintorille – torstaina Helsinki on täynnä taidetta. [Verkoartikkeli. Viitattu 2.4.2016.] Saatavissa: <http://www.hs.fi/kaupunki/a1439871178507>.

Michael Curry Design. [Kotisivut. Viitattu 12.5.2016.] Saatavissa: <http://michaelcurrydesign.com/>.

Puppet Vision 2.11.2006. Giant marionette in Reykjavik explained. [Video ja blogi. Viitattu 2.4.2016.] Saatavissa: <http://puppetvisionmovie.com/2006/11/giant-marionette-in-reykjavik-explained/>.

Puppetlandia. [Kotisivut. Viitattu 23.5.2016.] Saatavissa: <http://puppetlandia.com/puppet.html>.

Royal de Luxe. [Kotisivut. Viitattu 24.5.2016.] Saatavissa: <http://www.royal-de-luxe.com/en/>.

Räisä, H. 2016. Sähköpostihaastattelu. 20.1.2016.

Snuff Puppets. [Kotisivut. Viitattu 19.4.2016.] Saatavissa: <http://snuffpuppets.com/>.

Youtube 31.12.2009. Cirque du Soleil's KA - Crab and Starfish Puppets. [Video. Viitattu: 2.4.2016.] Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=A2trHPmioO4>.

Youtube 13.2.2015. Day 1. The Giants. Little Girl Giant in Perth. Royal de Luxe. Perth, Australia. [Video. Viitattu: 2.4.2016.] Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=G7D5bEcW3kg>.

Youtube 6.8.2013. Dia de Los Muertos: A Brief Overview. [Video. Viitattu: 9.5.2016.] Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=GzaZidVrebA>.

Youtube 11.11.2009. Dralion by Cirque du Soleil - Official Trailer. [Video. Viitattu: 2.4.2016.] Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=41YDUrgCG28>.

Youtube 26.08.2011. Eläimet kylässä -kulkue Taiteiden yössä 2011 Helsinki. [Video. Viitattu 2.4.2016.] Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=ejmVq4jTbX>.

Youtube 2.11.2011. Giant Cat Puppet 03. [Video. Viitattu: 2.4.2016.] Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=h4h4IELA11E>.

Youtube 27.2.2012. 2012 Giant Puppet Parade. [Video. Viitattu: 2.4.2016.] Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=PmSKUz8AdN4>.

Youtube 29.1.2015. Giant puppet polar bear roams streets of London. [Video. Viitattu: 2.4.2016.] Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=WIZkkX7ILFw>.

Youtube 6.5.2011. Giant Puppet Tryouts. [Video. Viitattu: 2.4.2016.] Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=Asc2oDh9hlo>.

Youtube 5.4.2015. Good Friday Procession 2015 at Los Baños, Laguna. [Video. Viitattu: 2.4.2016.] Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=URhMIQxtYp0>.

Youtube 12.10.2012. JURASSIC PARK - Evolution of a Raptor Suit. [Video. Viitattu: 2.4.2016.] Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=jAzQr3MI0UI>.

Youtube 8.6.2015. LAS CONVERSACIONES DE LOS SANTOS EN CORPUS CHRIS-
TI. [Video. Viitattu: 6.5.2016.] Saatavissa:
<https://www.youtube.com/watch?v=ZuzRAQPMk9Q>.

Youtube 4.10.2013. Seafoam Sleepwalk Puppet Performance. [Video. Viitattu:
2.4.2016.] Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=X4GpniN28xY>.

Youtube 15.6.2015. SPECTRE vlog features Day of the Dead festival.
[Video. Viitattu: 9.5.2016.] Saatavissa:
<https://www.youtube.com/watch?v=0IUusnn7puQ>.

Liite 1. Haastattelukysymykset

Miten määrittelet jätinuken?

Millaisia jätinukkeja olet rakentanut?

Mitä jätinuken rakentamisessa kannattaa mielestäsi erityisesti ottaa huomioon?

Millaisia eri jätinukketyyppejä olet havainnut tai käyttänyt?

Mitä erityistä jätinukke voi tuoda esitykseen?